

HEEMKUNDEKRING GROESBEEK

NIEUWSBRIEF 15

verschijnt twee keer per jaar

december 2014

jaargang 9

COLOFON

Uitgave van de Vereniging Heemkundekring Groesbeek

Redactie:

Sjef Schmiermann
Bram den Boer
Jan Norp

Archiefonderzoek:

Gerrie G. Driessen

Fotografie:

Fotoarchief
Heemkundekring
Gerrie Driessen, Jan Norp

Opmaak:

Jan Norp

Redactieadres:

Gen. Gavinstraat 48
6562 ML Groesbeek
tel 024 397 2118

Abonnement

aanvragen via
denboer.bram@gmail.com

© Heemkundekring
Groesbeek

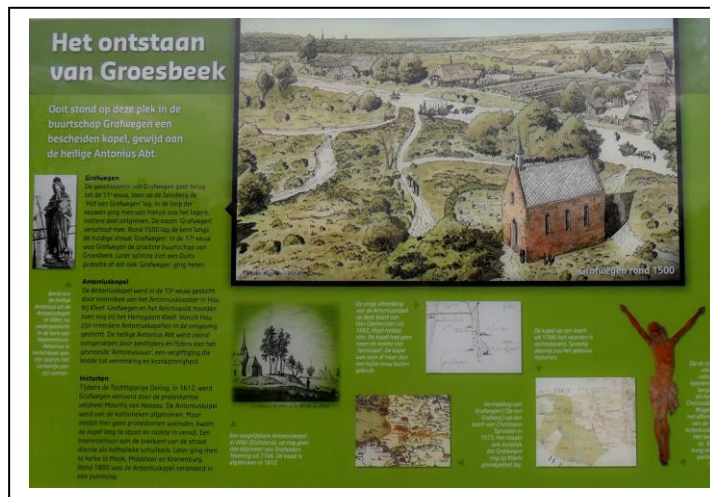
Torens van Groesbeek (6)

Toren van de kerk
van Breedeweg

ACTUALITEITEN-ACTIVITEITEN

Onthulling informatiepaneel Sint Antoniuskapel Grafwegen.

Op vrijdagmiddag 12 september 2014 werd door ons bestuurslid Leo Zillessen het vijfde informatiepaneel over het ontstaan van Groesbeek onthuld. Op dit paneel aan de westkant van de weg Grafwegen, vlakbij de zandweg langs boerderij 't Hof staat de verdwenen Sint Antoniuskapel centraal.

Deze kapel werd in de 15^e eeuw gesticht door monniken van het Antoniusklooster in Hau bij Kleef. Vanuit Hau zijn overigens meerdere Antoniuskappen in de omgeving gesticht. De Grafwegen, de buurtschap waarin de kapel stond, is een van de oudste ontginningsgebieden in Groesbeek en had in de 17^e eeuw bijna net zoveel inwoners als Groesbeek. De naam Grafwegen “dekte” rond 1500 het ontginningsgebied langs deze weg, doch gaandeweg werd de naam Grafwegen gekoppeld aan het buurtschap net over de grens aan de rand van het Reichswald. Tot in ieder geval 1612 is de Sint Antoniuskapel in katholieke handen geweest, maar - in dat jaar - na de verovering van Gelre door de protestantse veldheer Maurits van Nassau kwam de kapel leeg te staan. Dit vooral door gebrek aan protestantse gebruikers van het kerkgebouw. De kapel raakte door die leegstand langzamerhand in verval en was rond 1800 slechts een puinhoop die vervolgens helemaal verdween. In de tijd van de reformatie werd een tijdlang een tegenover de kapel gelegen schuur door de katholieken als schuilkerk gebruikt. Later ging men ter kerke in Mook, Middelaar en Kranenburg. Met dit informatiepaneel en bijbehorend bankje is deze eeuwenoude kapel gelukkig aan de vergetelheid ontrukkt en op een aansprekende manier voor de passant gevisualiseerd.

Onthulling door Leo Zillessen

Bankje bij informatiepaneel

MONUMENT

WAAR IS HET AIRBORNEMONUMENT GEBLEVEN?

Paar jaar na onthulling

Achter het struikgewas aan de Gooiseweg ligt een oorlogsmonument verborgen. Het is het Airbornemonument, dat op 18 september 1969 door Ds. A. Bestebreurtje, in de oorlog verbindingsofficier van de 82^e Airborne Division All American, en door toenmalig burgemeester A. Baltussen werd onthuld. Het monument, een schepping van de Groesbeekse kunstenaar Joep de Bekker, is door smid Jan van Bernebeek vervaardigd uit gewalst roestvrij staal. Het kunstwerk stelt een gestileerde, neerdalende en opbollende parachute voor.

Najaar 2014

Het was de bedoeling dat op de eerder geplaatste grote sokkel een kunstwerk zou worden komen met evenredige afmetingen. Wegens geldgebrek werd het kunstwerk op kleinere schaal uitgevoerd. Bij de verplaatsing van het monument in de jaren negentig, werd de sokkel dieper in de grond gezet en daarmee meer in overeenstemming gebracht met de bescheiden omvang van het kunstwerk. Een nadeel is dat het beeld minder opvalt en in de vergetelheid dreigt te geraken.

Zie: G.G. Driessen, *De Groesbeekse korenwindmolens en hun mulders*, Deel 2: De Zuidmolen 1857 - 2007, 150 jaar molen en dorpsgeschiedenis, Groesbeek 2007, pp. 74-75, en A. van Grinsven, *Oorlogsmonumenten 1940-1945*, Groesbeek 2011, pp. 30-31.

KENT U HEM NOG?

ANTOON COENEN

1850-1934

In 1931 vond een bijzonder jubileum plaats. Maar liefst vijftig jaar (vanaf 1881) zat Antoon Coenen namens de boerenstand in de Groesbeekse gemeenteraad. Hij werd in dat jaar onderscheiden. Hij werd Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Wie was deze Antoon Coenen? Coenen kwam in de raad in het jaar dat de krachtadige burgemeester R.M. Ottenhoff benoemd werd tot burgemeester. Die stond vierkant achter de ideeën van Coenen voor versterking van de lokale economie en modernisering van de Groesbeekse landbouwsector. Zo stonden beiden aan de wieg van de oprichting van Zuivelfabriek St. Antonius aan de Kloosterstraat in 1905. Ook in de in 1896 opgerichte lokale R.K. Boerenbond speelde Coenen een belangrijke rol.

Hij was van 1919 tot 1925 voorzitter van de Boerenbond en in combinatie met een wethouderschap van 1911 tot 1923 maakte hem dat tot een invloedrijk man. Het is niet onwaarschijnlijk dat hij een rol speelde bij de oprichting van de plaatselijke vestiging van de Boerenleenbank in 1901, al ontbreekt zijn naam in de lijst van leden van het bestuur of van de raad van beheer van de Boerenleenbank.

Antoon Coenen was een zoon van de uit Kranenburg afkomstige Hendrik Coenen en Catharina Pierlo Coenen, die zich na hun huwelijk vestigden in de omgeving van de Cranenburgsestraat, waar zes kinderen het levenslicht zagen. Antoon, behoorde samen met zijn zus Gertruida (1847) tot de nakomertjes. Een jaar na de geboorte van Antoon overleed zijn vader. Zijn moeder hertrouwde in 1858 met Gerrit Janssen, een landbouwer uit de Bruuk. Antoon en zijn zus werden in dat gezin als stiefzoon en stiefdochter ingeschreven. In 1876 trouwde Antoon met Anna Catharina Krebbers. Het paar bleef wonen in de boerderij van de stiefvader van Antoon in de Bruuk. Anna Coenen - Krebbers schonk daar het leven aan dertien kinderen, waarvan er drie kort na de geboorte zijn overleden. In 1903 overleed Antoon's vrouw en bleef hij achter met de zorg voor een groot gezin. In 1834 overleed Antoon na een leven, waarin hij een halve eeuw zijn krachten gaf aan de publieke zaak. Van zijn kinderen zou Bernardus (1888, roepnaam Ben) de meest spraakmakende worden vanwege zijn ondernemersgeest. In 1930 nam hij in de huidige Reestraat de windkorenmolen 'De Korenbloem' en het bijbehorend winkelhuis over. Ben Coenen ging er koren malen. Niet met de wind, maar met motorkracht. Hij verwijderde de wieken en de molenromp bleef het landschap markeren tot de verwoestingen in 1944/45. Na de oorlog herbouwde Ben Coenen aan de overzijde van de Reestraat een kruidenierswinkel annex café /pen-sion met de naam 'De Korenbloem'. Eveneens een nazaat van Antoon is zijn achterkleinzoon Henk Coenen, die zich evenals zijn overgrootvader inzet voor het belang van boeren en tuinders.

Zie 'Limburgs Dagblad' van 19 augustus 1931. Gegevens uit bevolkingsregister zijn verzameld door G.G. Driessen.

Zie voor de plaatselijke politiek de reportages 'Jaren van opgang 1881 - 1918' en 'Moeizaam vooruit 1918 - 1930' in:

Toon Bosch en Sjef Schmiermann, *In het welbegrepen belang der gemeente*, Lokaal bestuur in Groesbeek ca. 1750 - heden, Nijmegen 2014.

HONDERD JAAR GELEDEN

1914 AANVRAAG BOUWVERGUNNING VOOR CAFÉ DENNISSEN-MIJERS

Op bovenstaande foto is links het café afgebeeld dat ten zuiden naast de huidige Cosmas & Damianuskerk lag. In 1914 vroeg de familie G. Denissen-Mijers een bouwvergunning aan om het pand een cafébestemming te geven. In 1915 werd het plan gerealiseerd en telde het dorp weer een horecagelegenheid meer. De oude Cosmas & Damianus-kerk op de hoek van de Kloosterstraat en de Pannenstraat, op de plaats van de huidige pastorie, en ook de sinds 1922 ingezegende nieuwe kerk waren omgeven door cafés. Aan de noordkant lag Hotel-Café Michels. Twee panden verder Café Jacobs en weer twee panden verder Café Den Doop. Tegenover de kerk lag het Café Kerkzicht van Wijers en iets verder naar beneden een Café-Logement en Stalling. Dit pand werd in 1931 gesloopt en op dezelfde plek bouwde de familie Bouwens een modern café en winkelhuis. De buurman van Bouwens was smederij Oomen, die tevens een café exploiteerde. In een straal van tweehonderd meter om de kerk lagen nog vier andere dranklokalen. Niet ondenkbaar dat de komst van de ‘herberg van Denissen’ in 1915 te maken had met de oorlogssituatie. Het dorp telde veel gemobiliseerde militairen en marechaussees. De levendige smokkelhandel door delen van de bevolking met het in oorlog verkerende buurland bracht snel veel geld in het laatje dat ook snel werd uitgegeven. Het café van Denissen is in 1934 verbouwd tot dubbelwoonhuis en wordt nu bewoond door de families W. Fontein en B. v.d. Horst. Foto 2 toont een gezelschap voor het café bij gelegenheid van de gouden bruiloft van de grondleggers van het café: G. Denissen en W. Mijers. De bovenste foto is gemaakt bij de ‘Eerste steenlegging’ van de Cosmas en Damianuskerk in maart 1921. Hierop is het café zichtbaar van de zijkant. Deze zijkant is herkenbaar in het huidige pand (zie foto 3).

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Aan de overkant van de Pannenstraat zijn een viertal panden zichtbaar die redelijk ongeschonden de oorlog zijn doorgekomen en ondanks verbouwingen en modernisering nog steeds herkenbaar zijn. (foto 4) Het witte pand rechts op de foto wordt in 1914 bewoond door Bertha en Dora Hamer, dochters van het voormalige schoolhoofd F. Hamer, wiens dochter Dora hier in 1887, naast vader, tot onderwijzeres wordt aangesteld. Na haar pensionering begint Dora omstreeks 1930 in huis een privéschooltje, dat bezocht wordt door enige kinderen van ‘de burgerij’. Haar zuster Bertha verdient de kost als pensionhoudster. Onder welluidende naam ‘Pension Schoonzicht’ wordt het huis aanbevolen. In 1941 vestigt zich daar de huisarts Paul van Waijenburg, die daar tot 1978 praktiseert.

Zie ook:

G.G. Driessen, *Het Rijke Roomse Leven van de Groesbeekse parochie ‘Cosmas en Damianus’*, Groesbeek 2004, pp. 40 -41.

G.G. Driessen, *Groesbeek, het Dorp der Verrassingen. Een eeuw dorpsgeschiedenis 1900 – 2000*, Groesbeek 2000, p.79.

SPOREN UIT HET VERLEDEN

BRUGGENHOOFD BIJ LOCATIE WOONTORENS MARIËNDAAL?

In oktober 2014 werden in het park van Mariëndaal bij het afvlakken van de oevers van de boven de grond gehaalde Groesbeek door het bedrijf Van Kesteren enkele paalresten in het talud (foto links) aangetroffen. Graafmachinist Henk van Kesteren die aan meerdere opgravingen heeft meegewerkt, besefte meteen het belang van die vondst. De paalresten stonden in lijn langs de noordoever van de Groesbeek, vlak bij de duiker onder toegangsweg vanaf de Hoflaan. Het zijn forse stukken (foto midden) die doen vermoeden, dat het hier gaat om een onderdeel van een bruggenhoofd. De paalresten zijn opgeslagen in het heemkundearchief in het gemeentehuis (foto rechts). Archeoloog Johan van Kampen heeft in november de dikste paal meegenomen voor datering (dendrochronologische onderzoek). Ook hij gaat ervan uit dat we hier te maken kunnen hebben met een deel van een bruggenhoofd en dat die brug een relatie kan hebben gehad met de in 1265 respectievelijk in 1301 gebouwde woontorens (de voorlopers van het kasteel van de Heren van Groesbeek). Als deze veronderstelling, na de bekend worden van genoemde datering, juist blijkt te zijn, wordt eens te meer de samenhangende bewoningsgeschiedenis op en rondom de locatie van de woontorens duidelijk. Immers: archeologisch onderzoek uit 2013 heeft in ieder geval aangetoond, dat in de tijd van die woontorens (tweede helft 13e tot en met eind 14e eeuw) elders op het terrein van Mariëndaal er ook sprake was van bewoning en wellicht ook van de aanwezigheid van een watermolen, dus bedrijvigheid. Het blijft dus nog even spannend.

JUBILEUM 1974-2014 40 JAAR LANDELIJKE PARTIJEN IN GEMEENTERAAD

Tot 1974 was het gebruikelijk dat gemeenteraadsleden werden gekozen op basis van lokale belangengroepen of persoonslijsten. Op de stembiljetten stonden lijsten die samengesteld werden door bijvoorbeeld de boerenstand, de arbeidersbonden of door jongeren. Verder waren er typische persoonlijsten, waarvan de kandidaten vooral de lijsttrekker steunden en, bij hoge plaatsing op de lijst, hoopten op een zetel in de gemeenteraad. Eenmaal gekozen hielden de meeste raadsleden weinig contact met de achterban. Toen in de raadsperiode 1970-1974 binnen enkele fracties ruzies waren ontstaan, werden deze met veel rumoer uitgevochten in de raadsvergaderingen. Exemplarisch waren de ruzies tussen Jozef de Man en zijn voormalige voorman Thé van Kesteren. Ook werd in die tijd het vertrouwen in wethouder Lam Müskens opgezegd en stapte wethouder Karel Hagemans uit solidariteit met Müskens op. Lijst 1, de achterban van Hagemans, was voortgekomen uit de jongerenlijst van vóór 1970. Binnen Lijst 1 leidde in 1973 de onvrede over de onwerkbare toestanden in de gemeenteraad tot het besluit bij de verkiezingen van 1974 over te gaan naar landelijke politieke partijen. De achterban van Lijst 1 bestond uit een gemêleerd gezelschap. Karel Hagemans wilde onder de naam van het pas ontstane CDA verder. Mies Heling en Dinie Hendriks kozen voor een nieuwe poging (in 1970 niet gelukt) om als PvdA in de raad te komen. Jan Norp was al landelijk lid van de PPR, één van de voorgangers van het huidige GroenLinks. Henk Nolte was partijloos maar wilde wel een VVD-afdeling oprichten. Enkele zittende raadsleden sloten zich bij een van deze vier partijen aan. Zo werd Lam Müskens, die tot dan een eigen lijst aanvoerde, voorman van de VVD omdat het CDA, de partij van zijn voorkeur, al Hagemans als lijsttrekker had. De andere raadsleden formeerden weer de oude lijsten. De vier landelijke partijen kwamen gezamenlijk met tien van de zeventien zetels in de raad en konden zo bepalen wie wethouder werden. In september 2014 waren vier landelijke partijen, te weten CDA, PvdA, VVD en PPR (vanaf 1986 Links Groesbeek en vanaf 1990 GroenLinks), veertig jaar in de gemeenteraad van Groesbeek vertegenwoordigd. In de raadsperiode 1994-1998 had ook D66 een zetel in de gemeenteraad.